

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**KULTÚRNO-HISTORICKÉ PAMIAHKY V CESTOVNOM
RUCHU LÍBYE**

Bakalárska práca

Študijný program: kulturológia v špecializácii riadenie kultúry a turizmu

Školiace pracovisko: Katedra manažmentu kultúry a turizmu FF UKF v Nitre- detašované
pracovisko Trstená

Školiteľ: Mgr. Tomáš Kučírek

Nitra 2012

Ivana Pekarová

zadanie

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že bakalársku prácu som vypracovala samostatne s použitím literatúry, ktorú uvádzam v zozname Literatúra a pramene.

V Nitre dňa 20.4. 2012

.....
Ivana Pekarová

Pod'akovanie

Ďakujem školiteľovi Mgr. Tomášovi Kučirkovi za odbornú pomoc a rady pri zostavovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

PEKAROVÁ, Ivana. *Kultúrno-historické pamiatky v cestovnom ruchu Líbye* : bakalárska práca. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2012. 43 s.

Práca sa zaoberá kultúrno-historickými pamiatkami v cestovnom ruchu Líbye. Cieľom práce je poukázať na potenciál a súčasný stav kultúrno-historických pamiatok v cestovnom ruchu a zhodnotiť prírodné, kultúrne a historické predpoklady vybraných lokalít. V tejto súvislosti práca prináša charakteristiku krajiny vo všetkých aspektoch, vrátane geografie, histórie, vývoja a súčasného stavu krajiny, ako aj turizmu. Prínos práce spočíva v popise vybraných lokalít, v objasnení ich významu a v prínose pre cestovný ruch.

Kľúčové slová: kultúrno-historické pamiatky, Líbya, potenciál cestovného ruchu

ABSTRACT

PEKAROVÁ, Ivana. *Cultural-historical monuments in tourism of Libya* : bachelor thesis. Nitra : Constantine The Philosopher University in Nitra, 2012. 43 p.

The work deals with cultural-historical monuments in tourism of Libya. The aim of work is pointing out potention and the current state of cultural-historical monuments in tourism and evaluation of natural, cultural and historical assumptions of selected localities. In connection with them, the work provides the characteristics of the country in all aspects, including geography, history, development and present situation of the country, as well as tourism. The contribution of work consists in description of selected sites, clarifying of their significance and contribution for tourism.

Keywords: cultural-historical monuments, Libya, tourism potential

OBSAH

ÚVOD	8
1 CIELE PRÁCE	9
2 METÓDY PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	10
3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	11
4 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA LÍBYE	15
4. 1 Geografia Líbye	15
4. 2 História a vývoj krajiny	17
4. 2. 1 Starovek- obdobie Feničanov, Grékov a Rimanov	17
4. 2. 2 Arabské obdobie	18
4. 2. 3 Osmanská nadvláda (1551-1911)	18
4. 2. 4 Talianska kolonizácia (1911-1940)	19
4. 2. 5 Druhá svetová vojna a začiatok nezávislosti (1940-1951)	21
4. 2. 6 Monarchická Líbya (1951-1969)	21
4. 2. 7 Vláda Muammara Al-Kaddáfího (1969-2011)	22
4. 3 Súčasný stav krajiny	25
4. 4 Cestovný ruch v krajine a jeho súčasný stav	28
5 KULTÚRNO-HISTORICKÝ POTENCIÁL LÍBYE	30
5. 1 Tripolis	30
5. 1. 1 Národné múzeum	31
5. 1. 2 Staré mesto- medina	31
5. 2 Cyrene	32
5. 3 Sabratha	33
5. 4 Leptis Magna	34
5. 5 Ghadames	35
5. 6 BENGHÁZÍ	36
5. 7 Ostatné pamiatky	37
ZÁVER	39
LITERATÚRA A PRAMENE	41

ÚVOD

Práca pojednáva predovšetkým o dôležitých a významných pamiatkach z hľadiska kultúry a histórie, ktoré majú rovnako významnú, nemenej dôležitú rolu v oblasti cestovného ruchu Líbye.

Práca sa zameriava hlavne na kultúrne pamiatky, pokiaľ chcem však hovoriť resp. písať o kultúrnych pamiatkach, musím si najprv zadať, čo je to kultúrna pamiatka. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (2010 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>) uvádza: „Kultúrna pamiatka je hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. V prípade archeologického nálezu môže byť kultúrnou pamiatkou aj neodkrytá hnutelná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu.“

Pričom ďalej uvádza, že „pamiatková hodnota je súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany“ (Pamiatkový úrad Slovenskej republiky 2010 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>).

Práca je dôležitá predovšetkým z aktuálneho hľadiska, pretože Líbya bola ešte donedávna medzi svetovými krajinami, o ktorých sa príliš veľa nehovorilo resp. nevedelo, hlavne vďaka režimu Muammara Kaddáfího. Preto je na mieste ozrejmiť si a bližšie priblížiť kultúrno-historické pamiatky tejto krajiny, ktoré majú obrovský potenciál v cestovnom ruchu Líbye.

Výber témy spočíval hlavne vo vlastnom záujme o Blízky východ a krajiny s ním súvisiace, ako aj o islam a moslimské krajiny. Rovnako tiež nedostatok resp. pramálo informácií o tejto krajine boli akousi výzvou resp. túžbou dozvedieť sa viac a podať o tom bližšie stanovisko. Po nepokojoch v roku 2011 bolo síce dôležité aj podať bližšie súvislosti spojené s aktuálnym dňom v krajine, no zároveň naproti tomu poukázať aj na inú stránku krajiny z pozitívnejšieho uhla pohľadu.

1 CIELE PRÁCE

Hlavným cieľom bakalárskej práce je predstaviť kultúrno-historický potenciál Líbye, zameraný na históriu a novodobé poznatky o vybraných kultúrnych pamiatkach v cestovnom ruchu.

Jedným z čiastkových cieľov je ozrejmiť niektoré základné fakty a informácie o Líbyi vrátane lokalizačných predpokladov, geografie (povrch, klíma, obyvateľstvo), politického a ekonomického zaradenia krajiny, ako aj špecifik moslimskej krajiny.

Popritom sa venujem histórii krajiny, cez vývoj až po súčasný stav, čo zahŕňa obdobia od staroveku cez stredovek až po aktuálny status krajiny.

Ďalej rovnako predstavujem aj samotný cestovný ruch Líbye, jeho súčasný stav a potenciál v rámci krajiny.

Zároveň poukazujem na významné historické udalosti, ktoré mali veľký vplyv na vývoj a rozvoj krajiny a veľkou mierou prispeli k vytvoreniu kultúrno-historických pamiatok.

Rovnako bližšie špecifikujem hlavne vládu Muammara Kaddáfího, ktorá, čo sa týka histórie, mala asi pravdepodobne najväčší dopad na samotnú krajinu, rovnako aj cestovný ruch v nej, ktorý napriek obrovskému potenciálu v krajine neprosperoval.

Taktiež sa koncentrujem najmä na významné kultúrno-historické pamiatky v jednotlivých vybraných mestách a oblastiach. V práci chcem poukázať na opodstatnený význam vybraných kultúrno-historických pamiatok v oblasti cestovného ruchu.

Súčasne uvádzam vybraných šesť najvýznamnejších lokalít s kultúrno-historickým potenciálom v cestovnom ruchu, ktoré bližšie špecifikujem. Takisto sa venujem aj ostatným nemenej významným, ale menším lokalitám s kultúrno-historickým potenciálom v cestovnom ruchu krajiny.

Prácou chcem potvrdiť, že všetky vybrané kultúrno-historické pamiatky majú veľký potenciál pre rozmach cestovného ruchu Líbye v súčasnosti, no vďaka aktuálnej situácii v krajine, hlavne v budúcnosti. Rovnako tak práca naznačuje, že po upokojení a ustálení krajiny z nedávnej občianskej vojny v rámci politického zriadenia, by mohla krajina výrazne prispieť k cestovnému ruchu na medzinárodnej úrovni, keďže predpoklady má obrovské.

2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Pred začiatkom písania práce som vyhľadala a získala potrebnú literatúru, ktorá mi poskytla všeobecnú predstavu o kultúrno-historickom potenciáli krajiny v rôznych oblastiach. V zmysle tohto cieľa som navštívila Krajskú knižnicu v Žiline a Slovenskú národnú knižnicu v Martine, ako aj rôzne kníhkupectvá.

Pri spracovaní práce som použila selektívnu metódu, pomocou ktorej bolo podstatou vybrať z veľkého množstva údajov, čo najdôležitejšie fakty. Následnou komparáciou a analýzou som ich uviedla do jadra práce.

Nakoľko som hľadala aj iné zdroje ako knižné publikácie, za týmto účelom som vyhľadala a navštívila webové stránky, ktoré sa týkajú danej témy. Po zhromaždení všetkých informácií som sa pustila do zostavovania konceptu práce, zadefinovala som si obsah a ciele práce. Pokračovala som metodikou a súčasným stavom, následne úvodom a jadrom práce, ktoré som ukončila záverom a zoznamom literatúry a prameňov.

Bakalárska práca sa delí na úvod, jadro, záver. Jadro tvoria 2 hlavné kapitoly, ktoré svojim obsahom na seba nadväzujú a vytvárajú celkový obraz danej problematiky.

V prvej kapitole hneď po Úvode sa zameriavam na charakteristiku Líbye ako krajiny. Táto kapitola je preto rozvrhnutá do 4 podkapitol. Prvá podkapitola opisuje geografiu krajiny vrátane lokalizácie, povrchu, klímy, obyvateľstva a hospodárstva. Druhá podkapitola popisuje históriu a vývoj krajiny, a za tým účelom je rozvrhnutá do 7 statí, ktoré popisujú jednotlivé obdobia histórie. Tretia podkapitola Súčasný stav krajiny hovorí o aktuálnom dianí v krajine. Štvrtej podkapitole dominuje cestovný ruch, jeho súčasný stav a možnosti v krajine.

V druhej kapitole Kultúrno-historický potenciál Líbye prichádzam k hlavnému cieľu práce a konkrétne charakterizujem vybrané kultúrno-historické pamiatky a za tým účelom je táto kapitola rozdelená do 7 podkapitol. V prvej podkapitole opisujem mesto Tripolis a jeho potenciál v cestovnom ruchu. Táto podkapitola má aj dve state s najdôležitejšími časťami tripoliských pamiatok. Druhá podkapitola opisuje mesto Cyrene a jeho význam v danej problematike. Tretia podkapitola hovorí o význame a meste Sabratha, štvrtá o Leptis Magna, piata o Ghadames a šiesta o meste Benghází. Siedma podkapitola zahŕňa ostatné významné pamiatky, ktoré sú menšie ako vo vyššie uvedených podkapitolách.

3 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Haimzadeh v knižnej publikácii *V srdci Kaddáfího Líbye* píše predovšetkým o aktuálnej situácii v krajine, ktorú podmieňuje rozsiahlym obrazom histórie krajiny a rozhovormi s miestnym obyvateľstvom. Pokúsil sa tak preniknúť hlbšie do ich myslenia a priblížiť tým situáciu krajiny za režimu Muammara Kaddáfího. Takisto približuje aj náhľad na krajinu, vládu a všetko s tým súvisiace, z pohľadu, keď zastával niekoľko rokov diplomatický post v Líbyi.

Bradley v publikácii *Libya: Berlitz pocket guide* píše o Líbyi z úplne iného pohľadu ako Haimzadeh. Táto publikácia je v podstate turistický sprievodca. Podľa toho tu opisuje základnú charakteristiku krajiny vrátane histórie. Ďalej pripája zaujímavé tipy líbyjského turizmu, rovnako aj rady a rôzne dôležité informácie, potrebné pri pobyte v krajine. Najviac sa zameriava na kultúrno-historické pamiatky, ktoré sú lákavé pre turistov a odporúča aj menej známe, ktoré sú tak atraktívnejšie z pohľadu dobrodružných návštevníkov.

Dankovičová a kolektív píše v knižnej publikácii o Líbyi z historického hľadiska, z hľadiska prírodných podmienok tejto krajiny a kultúrneho hľadiska. Ústrednou časťou tejto publikácie je práve história, ktorá je podrobne rozobratá. História Líbye je tu opísaná iba do obdobia líbyjského kráľovstva, keďže ide o staršiu publikáciu.

Havlík a kolektív v knižnej publikácii *Afrika* píše predovšetkým o Líbyi ako o krajine, ktorá je súčasťou afrického kontinentu. Zameriavajú sa tu hlavne na geografické údaje, dejiny, politické zriadenie, hospodárstvo, dopravu a životnú úroveň obyvateľov v tej dobe v Líbyi. Táto publikácia nie je aktuálna z pohľadu čísel a štatík, keďže je z roku 1962, no podáva aj tak obraz Líbye v tej dobe, čo je dnes už história.

Hrbek a kolektív rozoberajú v knižnej publikácii *Dějiny Afriky II.* predovšetkým umiestnenie Líbye v rámci afrických dejín. Taktiež vykladajú zložitú históriu, rôzne vojnové konflikty, ktoré viedli ku vzniku afrických krajín. Ďalej píše o rozsiahlom období otroctva, okupovania a osamostatňovania, v rámci tohto všetkého hovoria aj o Líbyi, ktorá ako prvá africká krajina získala nezávislosť.

Smoláriková v publikácii *Antická Libye* opisuje predovšetkým kultúrno-historické pamiatky Kyrenaiky a Tripolitánie v období antiky. Podrobne opisuje osídlenie týchto regiónov, ktoré dopĺňa aj legendami a citáciami básní, ktoré vznikli práve o nich. Popisuje

veľké antické mestá ako Cyrene, Sabratha, Leptis Magna a zopár menších v ich blízkosti ako Ptolemais, Apollónia a iné. Podrobne sa venuje hlavne architektonickému popisu antických pamiatok, ktoré sa tu najčastejšie vyskytujú ako kúpele, divadlá, rôzne oblúky, chrámy a ďalšie, ktoré dopĺňa množstvom vlastných fotografií.

Najčastejšie využívanou webovou stránkou v práci je www.libya.sk, kde autor textovej časti je uvádzaný ako Cyrix. Táto stránka je pravdepodobne najrozsiahlejšia a najpodrobnejšia stránka v slovenčine o Líbyi. Autori sa tu zameriavajú na Líbyu hlavne ako dosiaľ neobjavený raj pre turistov s množstvom pamiatok. Takisto tu píšú aj o histórii, či už krajiny alebo jednotlivých miest.

Druhým najčastejšie využívaným webovým portálom v práci je práve www.blizkyvychod.eu, kde viacerí autori ako Kučírek, Kubuš a Žabenský opisujú Líbyu z hľadiska geografie, pamiatok a zaujímavostí a aktuálneho diania v krajine.

V práci je spomenutých niekoľko pojmov, ktoré je treba na začiatok vysvetliť. Čo sa týka teórie, je potrebné definovať pojmy ako cestovný ruch a kultúrna pamiatka a v rámci nich mnohé iné, úzko späté s témou.

Pojmom cestovný ruch sa zaoberá množstvo publikácií, či už v užšom, alebo širšom zmysle slova. Takým najpoužívanejším v rámci odvetvia cestovného ruchu je definícia od Gučíka, ktorý uvádza, že cestovný ruch je „súbor činností zameraných na uspokojovanie potrieb súvisiacich s cestovaním a pobytom osôb mimo miesta trvalého bydliska a zvyčajne vo voľnom čase za účelom odpočinku, poznávania, zdravia, rozptýlenia a zábavy, kultúrneho a športového vyžitia, služobných ciest a získania komplexného zážitku“ (GÚČIK 2000 : 7). Existuje aj mnoho ďalších definícií pojmu cestovný ruch, ktoré sú iba akousi obmenou tejto, no táto je najvýstižnejšia zo všetkých.

Dnes sa v súvislosti s cestovným ruchom hovorí stále viac ako o samostatnom hospodárskom odvetví, v slovenčine je pre tento pojem aj viacero iných názvov ako turizmus a turistika, zatiaľ čo v angličtine je na vyjadrenie tohto pojmu iba jeden výraz „tourism“ (SNIŠČÁK a kol. 1997 : 106 a n.).

Rovnako je na mieste priblížiť si aj kultúrno-poznávací cestovný ruch, ako jeden z druhov cestovného ruchu, ktorý sa uplatňuje aj v Líbyi.

Kultúrno-poznávací cestovný ruch sa zameriava na prezentovanie vzácnych alebo jedinečných kultúrnych, umeleckých a historických pamiatok za účelom spoznávania minulých, ale tiež súčasných výtvorov človeka alebo prírody. Pričom medzi základné objekty kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu patria hlavne architektonické stavby resp.

pamiatky svetského a sakrálneho umenia, rôzne umelecké diela, kultúrne pamiatky v mestách, ako aj rôzne prírodné úkazy a tiež prvky nehmotného kultúrneho dedičstva ako sú zvyky, tradície a folklór (Kultúrno-poznávací cestovný ruch b.r. : <<http://www.infoweby.sk/cestovanie/cestovny-ruch/126-kulturno-poznavaci>>). Do kultúrno-poznávacieho turizmu v Líbyi možno zaradiť napríklad Diov chrám v Cyrene, mozaiky a sochy v Národnom múzeu v Tripolise, Staré mesto- medína v Tripolise, jaskynné maľby v Tadrart Acacus alebo berberskú kultúru.

V rámci cestovného ruchu je dobré vymedziť si aj pojem región, ktorý je v práci často opakovaný, a to z dôvodu, že Líbya sa takmer odjakživa delila na tri regióny- Tripolitániu, Kyrenaiku a Fezzán. Región sa chápe ako prostriedok na určitý výskum za účelom poznávania alebo na ohraňovanie určitého priestoru.

Región tiež môže byť ešte rozdelený, a to na jadro a perifériu. Väčšinou býva región označovaný ako stredisko cestovného ruchu (Región a cestovný ruch b.r. : <<http://www.infoweby.sk/cestovanie/cestovny-ruch/138-region>>).

Častým pojmom, ktorý spomínam v práci je kultúrna pamiatka. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky (2010 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>) uvádza, že „kultúrna pamiatka je hnutelná vec alebo nehnuteľná vec pamiatkovej hodnoty, ktorá je z dôvodu ochrany vyhlásená za kultúrnu pamiatku. V prípade archeologického nálezu môže byť kultúrnou pamiatkou aj neodkrytá hnutelná vec alebo neodkrytá nehnuteľná vec, zistená metódami a technikami archeologického výskumu.“

Teória o kultúrnej pamiatke sa dá jednoducho aplikovať aj na samotnú Líbyu. Taktiež je prospešné vysvetliť si význam pojmu pamiatkový fond, hodnota a územie, ktoré sú kľúčové pre kultúrnu pamiatku.

„Pamiatkový fond je súbor hnutelných vecí a nehnuteľných vecí vyhlásených podľa zákona za národné kultúrne pamiatky(...), pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny. Za pamiatkový fond sa považujú aj veci, o ktorých sa začalo konanie o vyhlásenie za kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny“ (Pamiatkový úrad Slovenskej republiky 2010 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>).

Hodnota pamiatky spočíva vo všetkých možných hodnotách ako napríklad umelecká, architektonická a iné, pre ktorú je pamiatka predmetom ochrany. Pamiatkové územie je väčšinou chráneným územím, kde sa nachádza pamiatka (Pamiatkový úrad Slovenskej republiky 2010 : <<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>).

fondy/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>).

4 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA LÍBYE

4.1 Geografia Líbye

Líbya leží v strednej časti severnej Afriky. Západné hranice má spoločné s Tuniskom a Alžírskom, južné s Nigerom a Čadom a na východe so Sudánom a Egyptom. Celú severnú hranicu v dĺžke 1 770 km tvorí Stredozemné more (HAVLÍK a kol. 1962 : 254).

Povrch krajiny tvoria z väčšej časti piesočnaté, štrkové a kamenisté púšte. Úrodná je len oblasť pri Stredozemnom mori, kde sa pestuje palma olejná, datle, pšenica a jačmeň (Líbya b.r. : <<http://cestovanie.aktuality.sk/clanok/358/libya/>>). Smerom na západ, ku hranici s Alžírskom, v blízkosti mesta Ghat sa rozprestiera pohorie Tadrart Acacus. Na juhu, uprostred pozdĺž hranice s Čadom sa nachádza masív Tibesti, ktorý je sopečného pôvodu, s najvyšším vrchom Líbye Bikku Bitti- 2 267 m (BRADLEY 2009 : 7; 88; 92-93). Viac na juhu sa nachádzajú aj masívy Arkenu, Džabal al-Uweinat, Kissu, sú granitového pôvodu a omnoho staršie ako púšť, ktorá ich obklopuje. Pri hľadaní ropy bola objavená aj podzemná vrstva nasiaknutá vodou, ktorá sa nachádza pod veľkou časťou Líbye a pochádza z obdobia pred ľadovou dobou (KUČÍREK 2010 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/libya-geografia/>>). Na severozápade sa nachádza pohorie Džabal Nafúsa (Západné pohorie), vysoké okolo 600 m, ktoré uzatvára oblasť Tripolitániu a pobrežnú nížinu Džafaru. Na severovýchode, v oblasti Kyrenaika, leží pohorie Džabal Akhdar (Zelené pohorie), kde je dostatok zrážok. Líbyu možno rozdeliť na tri regióny alebo oblasti: Tripolitánia (Tripolsko), Kyrenaika (Cyrenaica) a Fezzán (BRADLEY 2009 : 9 a n.; 57; 59).

„Na pobreží prevláda stredomorské podnebie, na juhu a vo vnútrozemí je extrémne sucho s vysokými teplotami vzduchu. Na severe sú teploty v lete až 45°C s vysokou vlhkosťou vzduchu. V zimnom období sa teploty ustávajú na 5-10°C, pričom vysoká vlhkosť vzduchu na pobreží robí zimné obdobie v Líbyi veľmi nepríjemným. Na jar a na jeseň sa v krajine vyskytujú piesočné búrky, tzv. ghibli“ (Líbya b.r. : <<http://cestovanie.aktuality.sk/clanok/358/libya/>>). V Líbyi sa nachádza aj najhorúcejšie mesto na planéte, a to mesto El Azizia (Al Aziziyah), ktoré leží 55 km juhozápadne od Tripolisu. Napriek nehostinnej klíme tu žije viac ako 300 tisíc obyvateľov. V tomto meste bol nameraný aj najvyšší teplotný rekord na Zemi 57,7 °C, ktorý bol zaznamenaný v roku 1922, okrem toho sú tu aj najvyššie priemerné teploty na Zemi (MITTAŠ 2010 :

<<http://cestovanie.aktuality.sk/clanok/2891/cestovanie-na-koniec-sveta-alebo-najodlahlajsie-miesta-na-zemi/>>).

Oficiálny názov Líbye je Veľká líbyjská arabská ľudová socialistická džamahírija (al-Jamāhīrīyah al-‘Arabīya al-Lībīyah ash-Sha‘bīyah al-Ishtirākīyah al-u‘zma). Rozloha krajiny je 1 759 540 km². Populáciu tvorí okolo 6,6 mil. obyvateľov (údaj z roku 2011). Hlavné mesto Líbye je Tripolis (Tarābulus Al Gharb) s počtom obyvateľov 1,1 mil. (údaj z roku 2009) (Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky b.r. : <[http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/\(vw_ByID\)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/(vw_ByID)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo)>).

Napriek pomerne veľkému počtu obyvateľov, hustota obyvateľstva Líbye, menšia než tri na km², je jednou z najslabších na svete. Populácia dosahuje vysokú etnolingvistickú homogenitu s viac ako 95% arabských obyvateľov. V Líbyi je úradným jazykom arabčina, takisto sa hovorí aj taliansky, a dorozumieť sa dá tiež anglicky (KUČÍREK 2010 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/libya-geografia/>>). Používané arabské dialekty v Líbyi sú si relatívne blízke. Hoci je obtiažné získať dôveryhodné zdroje, pri nedostatku oficiálnych štatistík, dá sa podiel Berberov odhadnúť na okolo 5%. Medzi sebou Berberi i naďalej používajú svoj jazyk- tamazight, ktorý nie je dovolené používať na verejnosti, tým skôr ho vyučovať. Tuaregovia, nomádski Berberi zo Sahary, ktorých počet je obvykle odhadovaný na okolo 50 tisíc, hovoria jazykom tamašek, ktorý má rovnaké lingvistické korene ako tamazight (HAIMZADEH 2011 : 25 a n.).

Okolo 97% obyvateľstva vyznáva sunnitský islam, zvyšok tvorí kresťanská menšina. Hnutie Senuddi bolo jedným z hlavných islamských hnutí v Líbyi, ktoré pomáhalo kočovnému ľudu, po nástupe Kaddáfího a jeho ideológie bolo zničené. Líbya bola tiež v minulosti domovom jedného z najstarších židovských spoločenstiev na svete, no po druhej svetovej vojne väčšina miestnych Židov emigrovala (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/obyvatelstvo-libye.php>>).

V celej Líbyi je základné vzdelanie pre všetkých zadarmo, povinné do úrovne strednej školy. Gramotnosť krajiny je najvyššia v rámci Severnej Afriky, viac ako 88% populácie vie čítať a písať (Líbya b.r. : <<http://www.etn.sk/domains/libya/>>). V roku 1955 bola v Benghází založená prvá univerzita, potom vznikali aj ďalšie inštitúcie vyššieho vzdelávania, čím stúpila úroveň vzdelania v krajine. Vysokoškolské vzdelanie v Líbyi je hradené vládou, jedna tretina z celkového rozpočtu krajiny ide na vzdelanie. Medzi

najvýznamnejšie univerzity patrí Al Fateh v Tripolise, Garyounis v Benghází, alebo Vysoká škola výpočtovej techniky v Tripolise a ďalšie (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/obyvatelstvo-libye.php>>).

„Ekonomika krajiny závisí hlavne na príjmoch z ropy. Zásoby ropy spolu s nízkou populáciou zabezpečujú Líbyi jeden z najvyšších HDP na hlavu v Afrike a vysokú úroveň sociálneho zabezpečenia, hlavne v oblasti bývania a vzdelávania. Líbyjská vláda v posledných rokoch pokročila v ekonomických reformách smerujúcich k integrovaniu krajiny do medzinárodného obchodu a smerom k trhovému hospodárstvu a privatizácii. Klimatické podmienky obmedzujú možnosti rozvoja poľnohospodárstva, preto Líbya dováža asi 75% potravín. 28% populácie nemá prístup k pitnej vode (2000). Takisto sa rozvíja turistika, čo prináša zvýšený dopyt po hoteloch a prepravnej kapacite letísk“ (Líbya b.r. : <<http://www.etn.sk/domains/libya/>>).

4. 2 História a vývoj krajiny

4. 2. 1 Starovek- obdobie Feničanov, Grékov a Rimanov

Líbya bola vždy križovatkou medzi východom a západom, spájajúca územie Mašriku a Maghribu – rozhranie medzi dvoma „regiónmi“, vzdialenými od seba približne päťdesiat kilometrov, a juhom a severom, ako spojnica medzi subsaharskou Afrikou a pobrežím. Os juh-sever prechádza veľkými južnými oázami: Murzuk, Zweila a Kufra. Tieto miesta boli vždy využívané karavánami zo subsaharskej Afriky, dnes tadiaľto cestujú africkí imigranti k stredomorskému pobrežiu (HAIMZADEH 2011 : 27).

Okolo roku 700 pred Kristom založili na západe Feničania svoje prvé kolónie v Lebde (Leptis Magna), Oey (dnešný Tripolis) a Sabrathe. Rozvoj Kartága, ktoré postupne prevzalo kontrolu nad väčšinou z nich, priniesol zrod originálnej civilizácie, syntézu berberských a fenických prvkov (HAIMZADEH 2011 : 27 a n.).

V roku 640 pred Kristom sa na východe Líbye usadili Gréci, ktorí veľmi rýchlo začali osídľovať pobrežie po celej dĺžke. Na pobreží vznikla tak osada Cyrene, založená v roku 631, jedno z najvýznamnejších vtedajších gréckych miest (HAIMZADEH 2011 : 28).

Po páde Kartága (146 p.n.l.) sa pobrežie Tripolitánie dostalo pod nadvládu Rimanov. Rimania naviazali obchodné styky s Garamantami, dochádzalo však i k vojnám proti nim

a Rimania tak prenikli až do Fezzánu, niektoré ich oddiely prekročili až Saharu. Pod tlakom Rimanov začali tiež od 1. storočia n. l. Garamanti ustupovať ďalej na juh, kde sa neskôr podieľali na etnogenéze Tuaregov (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 10 a n.).

Rozdelenie medzi Tripolitániou a Kyrenaikou nekončí ani po dobytí celého Stredomoria Rímom. Dva regióny, jeden latinskej kultúry, druhý gréckej, vyrastajú vedľa seba ako dve odlišné provincie. Ani koniec rímskej okupácie a problémy s ním spojené, zvlášť okupácia Vandalmi a dočasný pobyt Byzantíncov, rozdiely medzi východom a západom nezmazal. Nezmenilo sa to ani konverziou ku kresťanstvu. Západ sa rozvíjal pod Kartágom, východ pod nadvládou Alexandrie (HAIMZADEH 2011 : 28 a n.).

4. 2. 2 Arabské obdobie

Arabské dobytvačné výpravy boli zahájené z Egypta v roku 642, na území dnešnej Líbye dobyli v roku 643 Tripolitániu, Fezzán v roku 663. Spočiatku tento fakt zásadne nezmenil život berberskej kultúry. Väčšina postupne konvertovala na islam, i keď predovšetkým preto, aby unikli daniam, ktoré pripadali na nemoslimské obyvateľstvo. Prevažne ale zostávali verní svojmu jazyku a len výnimočne prijímali arabčinu (HAIMZADEH 2011 : 29).

Zlom nastal až v roku 1050, keď boli fatimovským kalifom z Káhiry poslané dva kmene z Arabského polostrova do Líbye. Dôvodom bola odveta, za odvrátenie obyvateľstva od šiitského islamu, ktorý praktizovali Fatimovci, a sľúbenie vernosti abbásovskému kalifovi z Bagdadu. Invázia týmito dvoma kmeňmi zanechala nezmazateľnú stopu v líbyjskej histórii, zvlášť kvôli škodám na vtedajšom obyvateľstve-konfiškácii územia a násilnej arabizácii (HAIMZADEH 2011 : 29 a n.).

Medzi 12. a 16. storočím tvorili Tripolitánia a Fezzán súčasť panstva Hafsovcov z Tuniska, zatiaľ čo Kyrenaika patrila k ríši Mamlukovcov z Egypta. Do tohto obdobia patrí rozkvet Tripolisu ako významného stredomorského prístavu. Naproti tomu, Kyrenaiku Mamlukovia zanedbávali a zažila tak s Egyptom celkový úpadok (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 11).

4. 2. 3 Osmanská nadvláda (1551-1911)

Tripolis sa stal v 15. storočí jedným z hlavných korzárskeho prístavov, čo bol jeden z dôvodov, prečo bol v roku 1510 dobytý Španielmi, ktorí tu zriadili svoju základňu pre boj proti Tunisku. Avšak Španieli túto pozíciu nemohli udržať, a tak predali mesto v roku 1530 rytierskemu rádu johanitov (maltézski rytieri), ktorý sa po dobytí ostrova Rodos

Turkami uchýlil na Maltu (HRBEK a kol. 1966 : 46 a n.).

V roku 1551 okupovali Tripolitániu osmanskí Turci, ktorí už predtým obsadili z Egypta Kyrenaiku. Líbya sa tak stala na dlhú dobu tureckou provinciou. Zatiaľ čo pobrežné územie bolo pevne v tureckých rukách, obyvatelia vnútrozemia sa tomu úporne bránili (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 12).

Vo Fezzáne, ktorý bol v tom čase samostatným štátom, zorganizovali marabuti (moslimskí duchovní) Muntasir a Mansur Al-Fasi silné vojsko, ktorému sa podarilo odraziť turecký nápor a donútiť niekoľkokrát Turkov k evakuácii Murzuku. Protiturecké hnutie v Líbyi pokračovalo ešte aj v 17. storočí a na začiatku 18. storočia (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 12).

Od začiatku 17. storočia bol turecký paša už len nominálnym vládcom, skutočná vláda bola v rukách divánu, ktorý volil svojho predsedu- deja. V roku 1711 sa dejom stal jeden z významných občanov Ahmed Ibn Al-Karamanli, ktorý založil vlastnú dynastiu a stal sa úplne nezávislým od Istanbulu, i keď uznával sultánovu suverenitu. Táto dynastia vládla až do roku 1835, v tejto dobe boli podniknuté niektoré kroky k posilneniu centrálnej vlády. Arabčina sa stala úradným jazykom namiesto turečtiny. Rozširovaním armády a loďstva, nutných k odražaniu európskych expedícií, sa zvyšovali dane, vzrastala nespokojnosť a slabla autorita dynastie (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 12).

Líbya zostala až do zániku Osmanskej ríše odsunutá na úroveň druhoradej provincie. Na konci 19. storočia zabránila osmanská sila Francúzom a Talianom usadiť sa v Líbyi a vyvolala tak opätovný záujem Istanbulu o svoje vzdialené teritóriá (HAIMZADEH 2011 : 30).

4. 2. 4 Talianska kolonizácia (1911-1940)

Dňa 29. septembra 1911 zahájilo Taliansko dobývanie Líbye, pod zámienkou ochrany „života a statkov“, skutočným dôvodom však bola túžba vytvoriť koloniálnu ríšu. Na jar roku 1912 sa Taliansko zmocnilo už celého pobrežia. Najobťažnejšie bolo obliehanie Džabal Nafúsa (nazývaný tiež Džabal al-Gharbi) kvôli silnému odporu mladých tureckých dôstojníkov. Celý región padol do rúk Talianska v roku 1913 (HAIMZADEH 2011 : 31).

No už prvá svetová vojna prinútila Talianov k výraznému ústupu. Čoskoro mali pod kontrolou už len Tripolitániu. Najväčšie problémy spôsobilo Talianom bratstvo sanúsija, ktoré patrilo ku skutočnému jadrú odporu voči okupantom. Dôležitosť tohto bratstva zohrala významnú úlohu nielen v odboji, ale neskôr i pri utváraní identity Kyrenaiky a jej

povojnovej budúcnosti (HAIMZADEH 2011 : 31).

Zakladateľom tohto bratstva alebo rádu bol Muhammad Ibn Ali as-Sanúsi, pôvodom z Alžírsku. Členovia sanúsije navyše neuznávali tureckého sultána za hlavu islamu pre slabosť a despotický charakter tureckej ríše. Muhammad Ibn Ali as-Sanúsi, nazývaný aj „Veľký Sanúsi“, sa usídlil v štyridsiatych rokoch v Kyrenaike a začal tam organizovať svoj rád, zjednotil roztrieštené arabské kmene a nastolil svoju nadvládu (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 13).

V roku 1856 v oáze Džaghbug založil prvú zaviju (sídlo bratstva). Vo svojej teokracii predpokladal vieru v imamát, t.j. v teokratickú koncepciu štátu, ktorý odmieta podriadenosť nemoslimským panovníkom, čím sa čiastočne vysvetľuje odpor sanúsije voči Talianom (HAIMZADEH 2011 : 32).

Po Sanúsiho smrti v roku 1859 pokračovali jeho synovia Muhammad Al-Mahdi a Ahmed Al-Šarif v šírení bratstva. K svojej pôvodne náboženskej funkcii sanúsija pripojila i kultúrne, ekonomické a politické aktivity, ktoré sa zameriavali na boj proti zahraničnej okupácii severnej Afriky, zvlášť francúzskej okupácii Čadu a Alžírsku. Londýn členov sanúsije podporoval a neskôr uznal Idrisa I. (následníka svojho strýka Ahmeda Al-Šarifá) ako dedičného emira Kyrenaiky (HAIMZADEH 2011 : 32).

Po nástupe fašizmu k moci v roku 1922 talianski imperialisti zahájili opätovné dobývanie Líbye. Súčasne zabavili v Tripolitánii a severnej Kyrenaike najlepšiu pôdu. Najsilnejší odpor kládli obyvatelia Kyrenaiky, ktorí hájili každú oázu a zaviju. Po obsadení oázy Džaghbug, emir Idris emigroval do Egypta, odkiaľ riadil politické akcie a získaval finančnú podporu. Do čela vojsk menoval Omara Al-Mukhtara, ktorý podnikal odvážne výpady do okupovaných oblastí, organizoval prisun zbraní a mobilizoval všetky sily do jednotného frontu odporu (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 15).

Po ukončení bojov bola najviac zasiahnutým regiónom Kyrenaika, kde zmizla viac ako polovica populácie, čo prispelo k posilneniu výraznej odlišnosti regionálnej identity. Zapojenie sanúsije do hnutia odporu viedlo neskôr pri vyhlásení nezávislosti k legitimácii režimu budúceho kráľa Idrisa I., ktorý z tohto bratstva pochádzal (HAIMZADEH 2011 : 34).

Po vojenskom obsadení Líbye zahájilo Taliansko mohutným osídľovaním naplno svoju kolonizačnú politiku. Bolo to okolo 100 tisíc talianskych kolonistov, z ktorých viac ako polovica obsadila práve Kyrenaiku, pochádzali väčšinou z južnej Apúlie a Sicílie. Podarilo sa im získať veľmi úrodné pozemky na úkor Líbyjčanov (HAIMZADEH 2011 : 34 a n.).

4. 2. 5 Druhá svetová vojna a začiatok nezávislosti (1940-1951)

Líbya, okupovaná nemecko-talianskymi vojskami, zvlášť pod velením maršala Erwina Rommela, tvorila počas vojny strategické územie pre obe strany vojnového konfliktu. Hlavné konflikty sa odohrávali okolo strategických osí, východ – západ a sever – juh, významných už v staroveku. Os východ – západ, vedená po pobrežnej diaľnici, ktorú postavili Taliani, bola nakoniec využitá britskou armádou. Francúzske vojská, ktoré prišli z Čadu, sa naopak rozhodli využiť hlavný ťah v smere Tadžerhi- Murzuk- Sebha, ktorý vždy využívali africkí migranti. Jednotky britskej armády už od svojho príchodu z Egypta cez Kufru postúpili smerom na sever, aby tu svojimi výpadmi ohrozovali taliansko-nemeckú líniu. Nemci využívali rovnakú cestu, po ktorej prúdili hlavne ich špióni do Egypta (HAIMZADEH 2011 : 35 a n.).

Okolo roku 1940 sa rozhodol emir Idris pripojiť päť praporov k britským, čo sa vyplatilo neskôr pri vyhlásení nezávislosti. Po vojne, keď sa očakávalo vyhlásenie jedného alebo viacerých štátov na území Líbye, boli Kyrenaika a Tripolitánia stanovené pod správou Britov a Fezzán pod správou Francúzov (HAIMZADEH 2011 : 36).

V období medzinárodných jednaní po vojne vyvíjala hlavne Veľká Británia najväčšiu aktivitu, aby vniesla rozkol do líbyjského národne osloboditeľského hnutia a zaistila si tak politický a hospodársky vplyv v krajine. Pre svoje plány získala emira Idrisa, ktorý sa v roku 1947 vrátil do Kyrenaiky a bol tu prehlásený za vládcu. Veľká Británia využívala tripolskú opozíciu k tomu, aby Líbyi vnútila federatívnu ústavu, ktorou dávala trom oblastiam (Tripolitánia, Kyrenaika, Fezzán) značnú autonómiu a vnášala tak rozkol do jednotného zástupu líbyjského ľudu (DANKOVIČOVÁ a kol. 1980 : 16 a n.).

Ústava bola nakoniec prijatá 7. októbra 1951 a vzniklo tak federálne kráľovstvo pod vládou už kráľa Idrisa. Ministri boli menovaní kráľom a každá z troch provincií bola pod správou guvernéra- váliho, menovaného tiež kráľom. Každá provincia bola tvorená legislatívnym zhromaždením a výkonnou radou zloženou z ôsmich ministrov. Dňa 24. decembra 1951 bola kráľom v Bengházi vyhlásená nezávislosť Líbye (HAIMZADEH 2011 : 37).

4. 2. 6 Monarchická Líbya (1951-1969)

Po zjednotení Líbye do jednej monarchie boli stále viditeľné rozdiely medzi regiónmi, ku ktorým prispievali aj autoritatívne spôsoby kráľa Idrisa. Tripolská nacionalistická strana po neúspechu vo voľbách zahájila manifestácie, ktoré vyústili čoskoro do výtržnosti. Následnou represiou boli hlavní predstavitelia zadržaní, zakladateľ

strany Bashir Saadawi bol vyhostený. Vláda však túto udalosť využila aj k rozpusteniu tejto národnej strany a následne zakázala aj všetky ostatné (HAIMZADEH 2011 : 38).

Práve v tomto období, v roku 1959, boli objavené v Kyrenaike v regióne Zelten prvé ložiská ropy. Z ekonomických a politických dôvodov preto musela byť upravená ústava z roku 1951. Fakt, že ropa bola objavená práve v Kyrenaike, zvyšoval riziko nerovnováhy medzi tromi regiónmi. Kráľ Idris teda v apríli 1963 oznámil koniec federálneho systému a premenu líbyjského kráľovstva na zjednotený štát. Bola vyhlásená nová ústava (HAIMZADEH 2011 : 38 a n.).

Síce táto ústava premenila Líbyu na centralizovaný štát, na politickej a administratívnej úrovni zostali sociálne systémy, založené na rodinnej, klanovej a kmeňovej príslušnosti, nemenné. V tomto ohľade bola situácia v Kyrenaike veľmi podobná situácii v Tripolitánii (HAIMZADEH 2011 : 39).

Ropná renta a dôraz na urbanizáciu úplne zmenila vtedajšiu líbyjskú spoločnosť. Zdvihla sa priemerná úroveň obyvateľov, rozvoj miest dosiahol ohromný rozmach. No objavenie ropy prinieslo aj negatívnu skutočnosť, a to vznik novej triedy sociálne privilegovaných. Nerovnováha medzi novou triedou a zvyškom spoločnosti, ktorá nemala žiaden príjem z ropy, sa vyostřila už počas prvých rokov ťažby (HAIMZADEH 2011 : 39 a n.).

V roku 1967 porážka arabských armád Izraelom v arabsko-izraelskom konflikte vyvolala spontánny ohlas a násilnosti v Tripolise a Benghází, po ktorých boli Židia nútení opustiť krajinu. Následne sa manifestanti obrátili proti vláde, no boli potlačení. Avšak táto ľudová vzbura neukončila existenciu monarchie, ale vojenský prevrat 1. septembra 1969 (HAIMZADEH 2011 : 40).

4. 2. 7 Vláda Muammara Al-Kaddáfího (1969-2011)

Prvého septembra 1969, za neprítomnosti líbyjského kráľa Idrisa, prevzala skupina dvanástich mladých dôstojníkov hlavné strategické body krajiny. Vzápätí vyhlásili Radu revolučného vedenia a o niekoľko dní neskôr hovorca skupiny Muammar Al-Kaddáfí prečítal ich prvé komuniké. Takto začala vláda samozvaného plukovníka Kaddáfího, ktorý bol v čase prevratu iba poručikom, pretože predtým bol za politické aktivity degradovaný z hodnosti kapitána (HAIMZADEH 2011 : 40 a n.).

Muammar Al-Kaddáfí sa veľmi rýchlo stal šéfom nového režimu, ktorý vzišiel z prevratu. Ideológiu, ktorú si vytvoril, aby sa chopil moci, je veľmi originálna. Tvorí ju zmes antiimperializmu, panarabizmu, referencií na islam a permanentného volania

o ľudovú revolúciu a priamu moc máš. Niektoré aspekty tejto ideológie sú už existujúce, zvlášť odmietanie imperializmu a arabský panarabizmus, iné sú však čisto jeho vlastné, predovšetkým spojenie islamu a socializmu a jeho silné odmietanie štátu. Na ideologickej úrovni sa blížil k násirovskému modelu v Egypte s tromi piliermi: arabský socializmus, arabský nacionalizmus a odmietnutie teokratickej moci (HAIMZADEH 2011 : 45 a n.; 55).

Prvé Kaddáfího rozhodnutie, o uzavretí britských a amerických základní a navýšení percent, ktoré sa vracali Líbyi vo vývoze ropy, bolo líbyjskou populáciou prijaté kladne. Taktiež vyhostil Talianov. Ďalej odmietal myšlienku stranického alebo kmeňového života alebo bratstva, ktoré podľa neho ničili jednotu nás. Prijal aj reformy sociálneho charakteru ako zdvojnásobenie minimálneho platu, zastavenie rastu nájomného, arabizáciu vzdelávania, veľké ubytovacie projekty, atď., ktoré boli verejnosťou prijaté tiež veľmi priaznivo (HAIMZADEH 2011 : 55-57).

Dňa 25. októbra 1975 Kaddáfí oznámil, že bol zmarený pokus o dôstojnícky prevrat reakcionárov. Tento komplot bol vedený dôstojníkom z Misuráty Omarom Al- Muhaisim. Kaddáfí zároveň vyzval masy k obnove ľudovej revolúcie „priamym pochodom“ (zahf) na inštitúcie. Bol to počiatok Kaddáfího revolúcie a ustanovenia základov jeho režimu, ktorý trval donedávna. V tomto roku vyšla aj jeho Zelená kniha, v ktorej vysvetľuje svoju ideológiu a predstavuje ju ako alternatívu komunizmu a kapitalizmu s využitím permanentnej revolúcie (HAIMZADEH 2011 : 57 a n.).

Dňa 2. marca 1977 bolo v meste Sebha oficiálne vyhlásené ustanovenie moci ľudu Všeobecným kongresom ľudu (parlament). Vznikol tak nový „masový štát“ nazvaný Veľká arabská ľudová a socialistická džamahírija. Avšak autoritatívnosť a personalizácia režimu boli posilňované pod rúškom ľudovej moci (HAIMZADEH 2011 : 58 a n.).

Vďaka ekonomickým neúspechom vyhláseného modelu sa v priebehu 80. rokov pristúpilo k postupnej liberalizácii niektorých ekonomických sektorov: otvoreniu maloobchodu, odstráneniu subvencií niektorých základných výrobkov a schváleniu predaja poľnohospodárskych produktov. Ďalšia liberalizácia nasledovala v roku 1993 v období medzinárodných sankcií (HAIMZADEH 2011 : 59).

V období monarchie sa štát opieral o kmeňový systém, ktorý sa stal prostredníkom medzi štátom a občanom. Každý kmeň mal svojho zástupcu na kľúčovej pozícii, aby sa tým garantoval prístup k ropnému bohatstvu a jeho redistribúcii. Odmeňovanie výmenou za poslušnosť je jadrom klientelistického systému. Za vlády Kaddáfího bol ropný sektor vyhradenou oblasťou samotného plukovníka. Príjmy z ropy síce prúdili priamo do Národnej ropnej spoločnosti, žiadna štruktúra však nemala právny dohľad nad ropnými

účtami. Ani zdanlivý „liberalizmus“ v tejto oblasti, navrhnutý samotným Kaddáfim, tento systém neukončil, ani nezmenil. Klasický klientelizmus prenechal tak priestor organizovanému predátorskému systému, ktorý bol sústredený hlavne okolo Kaddáfihov synov- rybolov tuniakov mal na starosti Sajf Al-Islam Kaddáfí, konštrukciu periférnej komunikácie Saadi Kaddáfí, mobilného operátora Muhammad Kaddáfí, námornú dopravu Hannibal Kaddáfí, charitatívne asociácie Aisha Kaddáfí a mnohé iné (HAIMZADEH 2011 : 91-93).

V rokoch 1943-1951, pred vznikom líbyjského štátu, mala Líbya dve hlavné mestá- Tripolis a Benghází. Za Kaddáfihov vlády tri, kedy sa premiestnil z Tripolisu do svojho rodného mesta Syrty. Syrta sa mala stať novým centrom líbyjskej administratívy, no napokon vybudované budovy za týmto účelom, slúžia ako kongresové centrá pre summity Africkej únie (HAIMZADEH 2011 : 98 a n.).

V roku 1989 teritoriálnou reformou Kaddáfí zaviedol rozdelenie na 26 šaabíjí. Nové rozdelenie potom ešte zmenil, pretože neskôr vzniklo deväť nových šaabíjí- šesť v roku 2000, dve v roku 2001 a jedna v roku 2002. Prijal aj nový kalendár, lunárny kalendár hidžry, no v roku 2000 sa vrátil opäť k pôvodnému slnečnému (HAIMZADEH 2011 : 98 a n.).

Muammar Kaddáfí sa už od svojho nástupu snažil získať zbrane hromadného ničenia. Už v roku 1972 tlačil na Čínu, aby uzavreli zmluvu o kúpe týchto zbraní. Neuspel, neskôr to skúšal aj s Pakistanom a Indiou, opäť neúspešne. Líbya platila mnohým špecialistom po celom svete za vývoj zbraní. V roku 1972 vytvoril aj špeciálne islamské légie, zložené prevažne z pakistanských utečencov, ktoré bojovali za Líbyu v Čade a Sudáne. Pomáhal aj Ugande vo vojne proti Tanzánii. Toto jeho stanovisko mu vo svete vytvorilo veľa odporcov, no získal si ním aj spojencov ako venezuelského prezidenta Huga Chavéza (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/kral-idris-a-kaddafi.php>>).

Politika Muammara Kaddáfihov mala preto aj veľmi negatívne ohlasy, hlavne mimo Líbye. Často sa podieľal na financovaní atentátov, hlavne na kritikov a odporcov jeho režimu po celom svete, čo neskôr dosvedčil aj jeho bývalý minister spravodlivosti Mustafa Abdul Džalil. Takto si uzavrel aj diplomatické vzťahy s Veľkou Britániou, keď líbyjsky agent v roku 1984 zastrelil niekoľko odporcov Kaddáfihov režimu v blízkosti líbyjskej ambasády. V roku 1993 v Egypte zase líbyjskí agenti uniesli a neskôr popravili bývalého líbyjského diplomata Mansoura Kikhia, ktorý sa chystal vypovedať o porušovaní ľudských práv v Líbyi. (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/muammar-kaddafi.php>>).

V roku 1992 OSN vyhlásila vzdušné a vojenské embargo Líbye. V roku 1998

Organizácia africkej jednoty čiastočne uvoľnila toto embargo. Po roku 2000 sa Líbya snažila vylepšiť svoje vzťahy na západe a s Európou. Po 11. septembri 2001 plukovník Kaddáfí ostro vystupoval proti terorizmu a ponúkol pomoc americkej vláde v boji proti Al-Káide. Následne v septembri 2003 došlo k uvoľneniu sankcií OSN po vyrovnaní záležitostí UTA a Pan Am (1988- výbuch lietadla spoločnosti Pan Am nad Lockerbie; 1989- výbuch lietadla spoločnosti UTA nad Nigerom). Nato Líbya v decembri 2003 odstúpila od balistických projektov a zbraní hromadného ničenia. Za koniec viac ako štyridsaťročnej vlády Muammara Kaddáfího je považované vypuknutie ľudového povstania dňa 17. februára 2011 v Bengházi (HAIMZADEH 2011 : 147; 154).

4.3 Súčasný stav krajiny

Vypuknutie povstania 17. februára 2011, ktorým sa postupne rozpadol režim Kaddáfího, malo viacero príčin. Koncom 90. rokov sa k moci dostali synovia Kaddáfího, čo vyvolalo vlnu nespokojnosti, zvlášť v Kyrenaike. V tomto morálne konzervatívnom regióne boli neustále výstrelky Kaddáfího synov prijímané veľmi zle. Okázalé bohatstvo rodiny, ktoré kontrastuje s ekonomickými a sociálnymi problémami krajiny, nerovnosť prístupu k bohatstvu, ktorá stúpala v tomto období v Kyrenaike, a mnoho iného prispelo k posilneniu nenávisti voči systému. Takisto dôležitú úlohu zohrali pri rozpútaní povstania aj manifestácie v Tunisku a Egypte. Mnohí tvrdia, že významnú úlohu zohrala aj líbyjská študujúca mládež, ktorá vzišla zo zvýhodneného sociálno-ekonomického prostredia, používajúca internet a sociálne siete na organizovanie protestov (HAIMZADEH 2011 : 145-147; 149 a n.).

Dátum 17. február nie až taký bezvýznamný pri začatí vzbury. Práve tohto dňa v roku 2006 došlo ku spontánnej vzbure v priebehu manifestácie, ktorú pred talianskym konzulátom organizoval režim na protest proti karikatúram Mohameda, ktoré vyšli v európskych novinách. Vzburá bola násilne potlačená vojakmi z bezpečnostného pluku, ktorí zabili desiatky ľudí (HAIMZADEH 2011 : 147).

Samozrejme, proti povstalcom zakročili líbyjské milície, najprv bitím, neskôr vraždením. Reakcia obyvateľstva na túto agresiu nenechala na seba dlho čakať. Vzburá vypukla veľmi štruktúrovane okolo rodinných a kmeňových vzťahov solidarity s obeťami represii (HAIMZADEH 2011 : 150).

20. februára 2011 Líbya oznámila EÚ, že zastaví spoluprácu s ňou v boji proti

ilegálnej migrácii, ak bude podporovať prodemokratické protesty v krajine. Následne Veľká Británia apelovala na Tripolis, aby sa dohodla s protivládnyimi demonštrantami a zaviedla politické reformy, zároveň odsúdila násilie páchané na účastníkoch povstania (Kaddáfí hrozí EÚ zastavením spolupráce v oblasti ilegálnej migrácie 2011 : <<http://www.aktuality.sk/clanok/182591/kaddafi-hrozi-eu-zastavenim-spoluprace-v-oblasti-ilegalnej-migracie/>>).

Následne Sajf Al-Islam Kaddáfí varoval, že v krajine vypukne občianska vojna, ak demonštranti neprijmú ponúkané reformy, a takisto označil povstanie za zahraničné sprisahanie a vojenský útok za chybu. Úrady odstrihli krajinu od pripojenia na internet a zakázali vstup zahraničným novinárom. V Benghází demonštranti vypálili všetky vládne budovy a policajné stanice (V Líbyi hrozí občianska vojna, tvrdí Kaddáfího syn 2011 : <<http://www.aktuality.sk/clanok/182605/video-v-libyi-hrozi-obcianska-vojna-tvrdi-kaddafiho-syn/>>).

Túto vyhrotenú situáciu sa rozhodla riešiť Bezpečnostná rada OSN, keď schválila rezolúciu o bezletovej zóne nad Líbyou, ktorú asi najviac podporovalo Francúzsko, rovnako uznávalo aj povstaleckú Národnú radu. Rezolúciou boli tiež zmrazené účty 13 ľudí a organizácií vrátane Kaddáfího a jeho rodiny a spoločností ako Centrálna banka Líbye, Národná ropná spoločnosť a Líbyjská zahraničná banka (BR OSN schválili bezletovú zónu nad Líbyou 2011 : <<http://www.aktuality.sk/clanok/184088/br-osn-schvalili-bezletovu-zonu-nad-libyou/>>).

Po rezolúcii nastalo dočasné prímierie, no po ďalších útokoch Kaddáfího na povstalcov pri meste Misuráta, začalo Francúzsko, spoločne s USA a Veľkou Britániou, s bombardovaním líbyjských jednotiek. Hugo Chavéz túto vojenskú intervenciu USA s európskymi spojencami odsúdil a vyhlásil, že im ide iba o zmocnenie sa ropy (Líbya: Kaddáfího živé štíty 2011 : <<http://www.aktuality.sk/clanok/184161/libya-kaddafiho-zive-stity/>>).

Muammar Kaddáfí bol 20. októbra 2011 zastrelený. Potom, čo Medzinárodný trestný súd od júna 2011 vydal naňho zatykač za zločiny na ľudskosti, sa snažil uniknúť spravodlivosti. Povstalci zachytili konvoj s ním v jeho rodnom meste Syrta, následne sa strhla prestrelka, pri ktorej bol zabitý. Zabili aj jeho syna Mutasima a Sajfa Al-Islama zajali (VARGOVÁ 2011 : <<http://www.aktuality.sk/clanok/195752/foto-takto-umieral-muammar-kaddafi/>>).

„Najvyšším orgánom Líbye je v súčasnosti Prechodná národná rada (National Transitional Council), ktorej predsedá Mustafa Abdul Jalil (od 9.3.2011).Predseda vlády je

Abdurrahim El- Keib (od 24.11.2011), ministrom zahraničných vecí je Ashour Bin Khayal (od 22.11.2011). V krajine sa po páde režimu plk. Kaddáfího ešte nekonali parlamentné voľby, ale bol zavedený pluralitný stranický systém (dodnes bolo zaregistrovaných viac ako 30 politických strán). Politický systém v Líbyi je v súčasnosti vo fáze transformácie. Prechodná národná rada Líbye (Arabsky: الإنذ تقلاي الوطني لسالمج) je de facto líbyjský parlament vytvorený silami, ktoré porazili režim plukovníka Muammara Kaddáfího. Prechodná národná rada vydala v auguste 2011 ústavné vyhlásenie, v ktorom predstavila plán prechodu krajiny k demokracii. Prezidentské a parlamentné voľby by sa mali konať v roku 2012“ (Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky b.r. : <[http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/\(vw_ByID\)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/(vw_ByID)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo)>).

Rok po vojne v Líbyi, v marci 2012, vyhlásili kmeňoví vodcovia na východe Líbye polo autonómny región. Táto skutočnosť vyvolala strach, že krajina bude rozdelená po rozpade vlády Muammara Kaddáfího. Líbyjská prechodná vláda so sídlom v Tripolise sa postavila proti rozdeľovaniu jednotnej Líbye (KUBUŠ 2012 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/vychodna-libya-je-polo-autonomnym-regionom/>>).

Na konferencii sa dohodli, že východný štát Barqa (arabský názov pre Kyrenaiku) bude mať vlastný parlament, policajné zložky a hlavné mesto v Benghází. Národnú armádu a ropný sektor ponechali federálnej vláde v Tripolise. Za hlavu vlády si zvolili Ahmeda Al-Zubaira, ktorý bol za vlády Kaddáfího roky vo väzení, je to potomok kráľa Idrisa. Al-Zubair je členom aj prechodnej vlády a rešpektuje ju ako legitímneho predstaviteľa Líbye na medzinárodnej pôde (KUBUŠ 2012 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/vychodna-libya-je-polo-autonomnym-regionom/>>).

Situácia v Líbyi sa neustále vyvíja. Podľa najnovších informácií, vedú v krajine boje medzi sebou dve znepriatelené mestá Rakdálín a Zuwára, pri ktorých už zahynulo niekoľko civilistov. Tieto dve susedské mestá stáli proti sebe aj v nedávnej občianskej vojne. Situáciu sa snaží vyriešiť Prechodná národná rada (NTC), ktorá ale nemá k dispozícii skutočnú armádu. Preto vyzvala početné znepriatelené milície, aby už zložili zbrane a pridali sa k ozbrojeným zložkám a policii (Znepriatelené líbyjské mestá bojujú medzi sebou 2012 : <<http://www.sme.sk/c/6326028/znepriatelene-libyjske-mesta-bojuju->

medzi-sebou.html>).

4.4 Cestovný ruch v krajine a jeho súčasný stav

Líbya ani zďaleka nepatrí medzi typické dovolenkové destinácie. Po zrušení sankcií OSN v roku 1999 sa v krajine začal pomaly rozvíjať aj cestovný ruch. Líbya si uvedomila, že má veľa lákavých miest pre európskych turistov a môže konkurovať okolitým štátom (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/>>).

„Krajina prekonala najlepšie roky rozmachu turistického ruchu v izolácii, ďaleko od záujmu turistov z Európy, pre ktorých je práve Stredomorie častým cieľom pre prežitie pokojnej dovolenky. Starorímske pamiatky, história a pláže severnej Afriky sú v iných krajinách vyhľadávané a v Líbyi by mohli znamenať malú revolúciu v cestovnom ruchu“ (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/>>).

V roku 2005 sa Líbya snažila ešte o väčší rozvoj v cestovnom ruchu. Muammar Kaddáfí chcel, aby sa cestovný ruch stal novým zdrojom príjmov pre krajinu po ronom sektore. Ammar Mabrouk Eltayef bol zvolený za ministra cestovného ruchu. Eltayef si bol vedomý obrovského turistického potenciálu Líbye, no zároveň aj nedostatku kvalitnej infraštruktúry. Snažil sa preto o výstavbu turistických komplexov, o pomoc požiadal aj talianske ministerstvo cestovného ruchu (BLAŽEJ 2005 : <<http://www.relax.etrend.sk/relax-cestovanie/libya-chce-zarabat-na-cestovnom-ruchu.html>>).

Líbya je veľká krajina s ešte väčším turistickým potenciálom. Pre nadšencov histórie sú tu nádherné antické mestá ako Leptis Magna, Sabratha, Cyrene a mnoho ďalších. Nadšenci kultúry môžu zas navštíviť Džabal Nafúsa, kde žije početná berberská populácia alebo tzv. medinu v Tripolise (štvrť s úzkymi uličkami, kde sú mešity, trhy). Pre dobrodružných turistov je ako stvorený Ghadames, ktorý ponúka cez množstvo štvorcových kilometrov saharskej púšte aj možnosť nahliadnuť na staroveký spôsob života prostredníctvom prehistorických skalných malieb (BRADLEY 2009 : 12).

Na veľkých pieskových dunách si turisti dokonca na niektorých miestach môžu vyskúšať snowboarding. Pri oáze Gabaron (Kabr Aun), si okrem provizórneho pohostenia môžu vyskúšať snowboarding na niektorej z dún nablízku. Takisto sa tu dá stretnúť aj pravých Tuaregov, ktorí sa tu zastavujú načerpať vodu a napojiť zvieratá (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/oaza-gabaron.php>>).

Líbya ako islamská krajina ponúka aj náboženský turizmus spojený s návštevou islamských archeologických lokalít, pamiatok a mešít. Medzi miesta islamských pamiatok v Kyrenaike patrí oblasť Ajdabiyah (najstaršia), mestá Cyrene, Derna a Bengházi. V Tripolise je to najstaršia mešita Al- Naqah, starobylá blatová mešita v berberskej oáze Awjla a stará mešita v meste Ghadames (Islamic Tourism & Ancient Mosques In Libya b.r. : <<http://www.temehu.com/islamic-tourism-and-mosques.htm#topofallpages>>).

Pri vstupe do krajiny je z hľadiska islamu zakázané dovážať bravčové mäso a výrobky z neho, alkoholické nápoje, akékoľvek narkotiká, pornografické a erotické materiály. Rovnako sú turisti pri vstupe do krajiny povinní predložiť hotovosť v minimálnej výške 1000 USD, inak im prístup bude zamietnutý (Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky b.r. : <[http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/\(vw_ByID\)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/(vw_ByID)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo)>).

„Situácia, ktorá nastala v roku 2011 turizmu uškodila. Dá sa očakávať, že po upokojení a vyriešení situácie môže Líbya ešte výrazne zamiešať kartami na trhu cestovného ruchu v Európe“ (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/>>).

5 KULTÚRNO-HISTORICKÝ POTENCIÁL LÍBYE

5.1 Tripolis

Tripolis je hlavné mesto krajiny, zároveň aj najväčšie, a takisto hlavné mesto regiónu Tripolitánia. Leží na pobreží Stredozemného mora. Napriek tomu, že populácia v ňom presahuje viac ako 1,5 milióna obyvateľov, jeho vzhľad pripomína skôr provinčné mesto, ktoré vyrástlo príliš rýchlo. Na prvý pohľad však budí aj dojem „nového bohatstva“ s obchodmi plnými najmodernejšieho tovaru z Dubaja a nepretržite stavanými mrakodrapmi (HAIMZADEH 2011 : 24; 104).

„...Tripolis je tiež v arabských krajinách známy pod názvom Tarábulus al Gharb, aby tak odlišili už jeden Tripolis v Libanone. Pomenovanie Tripolis pochádza z gréčtiny z čias, keď miestu vládli Gréci. Znamená „tri mestá“. Ako väčšinu významných sídel v tejto oblasti, aj o založenie Tripolisu sa postarali Feničania v 6. storočí pred Kristom. Vo svete má partnerské mestá Tripolis v Libanone Bejrút, v Kolumbii Bogotu a v Alžírsku mesto Alžír“ (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-tripolis.php>>).

Tripolis je rovnako centrom výroby, ekonomiky a komunikácie v krajine. Zároveň je aj hlavným námorným prístavom a sídli tu najväčšia verejná vysoká škola Al Fateh. Funguje tu odevný, stavebný, tabakový a potravinársky priemysel (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-tripolis.php>>).

Centrálny Tripolis, lokálne nazývaný Tarábulus, je prekvapivo malý a pomerne tichý, cez deň ľahko prístupný. V centre sa nachádza Zelené námestie (Assaha al-Khadrah), spolu s územím na západe tvorí staré murované mesto, nazývané ako Medina, ktorej dominuje Červený hrad (As-Serai al-Hamra). Dnes sa tu nachádza oddelenie starožitností a Národné múzeum. Moderný Tripolis leží na juhu a východe, pozdĺž ciest vychádzajúcich zo Zeleného námestia (BRADLEY 2009 : 27).

Mesto je zaujímavou zmesou Severnej Afriky, orientálneho islamu a rozpadajúcej sa imperialistickej monumentálnosti Stredomoria so štipkou klasického Ríma. Mesto za svoju dôležitosť vďaka svojej pozícii- stretu troch saharských obchodných ciest zo Sudánu, Čadu a Nigeru. Po dobytí Arabmi v 7. storočí sa začalo používať aj pomenovanie Tripolis, keď si Arabi vybrali starovekú Oeu (súčasný Tripolis) za ich hlavné centrum. Dnes v meste už prakticky nie sú viditeľné žiadne rímske pozostatky, no staroveké lokality za mestom Sabratha a Leptis Magna sú výborne zachované (BRADLEY 2009 : 27 a n.).

5. 1. 1 Národné múzeum

Opevnený Červený hrad bol odjakživa centrom tripoliských vládcov, dnes tu sídli Národné múzeum s veľkou zbierkou fenických, gréckych a rímskych artefaktov. Múzeum nie je veľké na medzinárodné pomery, napriek tomu, je dôležitou zastávkou na cestách so sprievodcom vďaka významným exponátom (BRADLEY 2009 : 28).

Hneď pri vstupe do vnútra sa nachádza socha Venuše z Hadriánových kúpeľov v Leptis Magne a za ňou stena so zložitou mozaikou, pochádzajúcou z rímskej vily na východe Leptis Magny, známej ako Villa Zliten. Oproti sa nachádza kompletný líbyjsko-rímsky náhrobok z regiónu Ghirza. Zaujímavá je aj socha Artemis z Efezu, nájdená v amfiteátri v Leptis Magna. Múzeum má štyri poschodia. Prvé poschodie ponúka originálne sochy z oblúka Septimusa Severusa z Leptis Magna a miestnosti s tematikou z neskoršej rímskej a byzantskej nadvlády. Druhé predstavuje islamské obdobie v Líbyi, tretie sa venuje folklóru- od tradičného odevu po úžitkové predmety a štvrté je určené líbyjskej nezávislosti (BRADLEY 2009 : 28 a n.).

5. 1. 2 Staré mesto- medina

Vstup do štvrte medina je cez hlavnú bránu zo Zeleného námestia. Od čias Rimanov bolo Staré mesto často prestavané, dnes sa väčšina stavieb datuje od 16. storočia. Medzi ne patria hlavne mešity, trhy (souq) a tradičné karavánseráje (fouduq), kde cez noc prespávajú obchodníci zo Sahary (BRADLEY 2009 : 30).

Najväčšia mešita v medine je Jama Ahmed Pasha Karamanli (mešita Karamanli), má osemhranný minaret a vo vnútri sú hrobky dynastie Karamanliovcov. Existuje tu ešte veľa menších mešít- Jama an-Naga (najstaršia), Jama al-Kharruba, Gurgi, Jama ad-Druj a Jama ad-Draghut. Medzi mešitami je veľa rôznych trhov s rôznym zameraním- Souq al-Ghazdara (cín), Souq al-Truk (turecký), Souq al-Attara (korenie), Souq al-Siagha (zlato) (BRADLEY 2009 : 30-36).

Na rohoch ulíc sa dajú pozrieť aj historické budovy ako slávny Dar Karamanli-dom Yusufa Karamanliho, alebo Starý francúzsky konzulát a Starý britský konzulát, ktoré sú otvorené pre verejnosť. Jediný významný pozostatok z čias rímskej Oey je oblúk Marcusa Auréliusa, ktorý mu bol venovaný v roku 163. Bol postavený blízko prístavu, dnes je však zapadnutý pod úrovňou terénu a predpokladá sa, že nedotknuté rímske ruiny ležia pod väčšinou Mediny (BRADLEY 2009 : 35-37).

5.2 Cyrene

Legenda hovorí, že mesto Cyrene bolo založené v roku 631 pred Kristom kráľom Battusom a 200 obyvateľmi z ostrova Théra (dnešné Santorini). Po konzultácii s orákuľom v Delfách v období veľkého sucha a preľudnenosti odišli do Líbye. Cyrene je tak najdôležitejším mestom gréckeho pôvodu v Severnej Afrike, ktoré má určitú podobnosť s Delfami, pretože klesá po svahu k moru v sérii výbežkov (BRADLEY 2009 : 73).

Cyrene bolo v minulosti významným miestom filozofie, preto dostalo aj pomenovanie „Atény Afriky“. V roku 450 p.n.l. tu vznikla republika, Cyrene pomáhala Sparte v peloponézskych vojnách. Okolo roku 331 p.n.l. sa dostalo pod nadvládu Ptolemaiovcov. Neskôr od roku 27 p.n.l. sa dostalo pod nadvládu Rímskej ríše, ponechalo si však štatút regiónu Kyrenaika (Cyrenaica). Rímania obyvateľov utláčali, následne nato tu vypuklo niekoľko povstaní (73 n.l.). V roku 262 mesto postihlo zemetrasenie a v roku 365 ďalšie, z ktorého sa už nespamätalo (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesta-cyrene-shahhat.php>>).

„Cyrene bolo počas svojho rozkvetu známe ani nie pre svoju polohu, filozofické vzdelanie, alebo lodiarstvo. Azda najslávnejší vývozný artikel bola liečivá rastlina Silphium, ktorú z tohto miesta vyvážali a bola vysoko žiadaná v celej Gréckej, ale neskôr aj Rímskej ríši. Cenila sa najmä jej živica. Silphium sa objavovalo celé stáročia na cyrenejských minciach a v tematickej výzdobe“ (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesta-cyrene-shahhat.php>>).

Mesto Cyrene sa ako celok delilo na dve časti, na posvätnú oblasť zasvätenú bohu Apollónovi a na rozsiahle občianske centrum s množstvom verejných budov, chrámov, divadiel, gymnázií- agoru. Tu sa tiež nachádzali domy kňazov a niekoľko obchodných budov. Dodnes zachované domy s mozaikovou výzdobou pochádzajú väčšinou z rímskej doby, omnoho staršie grécke boli postupne prestavané alebo zbúrané. Dnes sú tu ešte stále viditeľné pozostatky z mestského opevnenia (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 21).

Medzi najimpozantnejšie stavby pre obdivovateľov antických stavieb patrí Apollónova svätyňa, Isidin chrám, Hippodrom, Diov chrám, rímsky amfiteáter, Trajánove kúpele a mnoho iných. Dnes sa na tomto území nachádza mesto Shahat, ktoré leží v údolí Džabal Akhdar, je najstarším mestom v regióne Kyrenaika, hlavne vďaka starobylým ostatkom Cyrene. Neďaleko od neho, asi 20 km, sa nachádza aj starobylý prístav Apollónia (dnes Marsa Sousa) (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 19-21; 27-31; 49).

V roku 2004 bolo otvorené Cyrenské múzeum sôch v rámci podpory líbyjského turizmu v Marsa Sousa. Ústrednou postavou je okrídlená socha sfingy na iónskom podstavci z archaického obdobia, podobná sfinge v Delfách, ktorá je vysoká 6,2 m a odkrytá bola v roku 1963. Nachádzajú sa tu aj sochy z Trajánových kúpeľov, pohrebné sochy, vyrezávané sarkofágy a mozaiky z domu Jasona Magnusa (BRADLEY 2009 : 77 a n.).

5. 3 Sabratha

Moderná Sabratha leží 65 kilometrov západne od Tripolisu pozdĺž hlavnej pobrežnej diaľnice, samotná jeho poloha je dosiahnutím cez 1,5 km dlhej spojovacej cesty medzi hlavnou diaľnicou a pobrežím (BRADLEY 2009 : 50).

„Sabratha bola založená okolo roku 500 pred našim letopočtom. Mesto bývalo významným fenickým ekonomickým odbytiskom tovarov, ktoré pochádzali z centrálnej Afriky. Mesto sa na nejaký čas stalo centrom Numidského kráľovstva, neskôr pripadlo Rímskej ríši. Dodnes sa tu v pomerne v dobrom stave zachovalo veľa historických budov, ktoré dokumentujú zašlú slávu mesta“ (ŽABENSKÝ 2010 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/pamiatky-a-zaujímavosti-libya-krajiny/libya-pamiatky-a-zaujímavosti/>>).

Sabratha je najzápadnejším mestom Tripolitánie zo všetkých troch (po Leptis Magna a Tripolise), zároveň aj najstarším a s najsilnejšími väzbami na svoju púnsku minulosť. Odtiaľto pochádza aj jej názov z púnskeho „sbrtn“, čo znamenalo pravdepodobne obilninový trh (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 105).

Pomerne veľkou monumentálnou stavbou Sabrathy je Divadlo, ktoré bolo dostavané za vlády Septimiusa Severusa. Pôvodne je postavené z pieskovca, no mnoho úsekov auditória dnes už chýba. Auditórium sa členilo do troch častí, skladajúcich sa zo 108 korintských stĺpov a pred javiskom bolo ozdobené mramorovými reliéfmi (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 112-114).

Monumenty východnej časti mesta začínajú Herkulovým chrámom na hlavnej ceste východ – západ. Bližšie k moru sa nachádzajú kresťanské baziliky, datujúce sa od 4. storočia. Neďaleko, asi 100 m, sú pozostatky Oceanových kúpeľov a chrámu bohyne Isis, ktorý sa datuje od 1. storočia (BRADLEY 2009 : 51-53).

Západná časť mesta bolo pôvodne rímske mesto postavené na fenických ruinách.

Tvorila ju hlavne Antoninonov chrám, bazilika Apuleiusa z roku 440, Fórum, Jupiterov chrám. Oproti fóru je Chrám Libera Patera z 1. storočia, v jeho blízkosti sú tiež najväčšie kúpele v meste. Pokračujúc ďalej na západ možno vidieť Kúriu (dom mestského senátu) a Justiniánovu baziliku v blízkosti mora. Poslednou budovou je jedna z najstarších, a to chrám zasvätený bohu Serapidovi. Nachádzajú sa tu aj dve múzea, malé púnske múzeum a rímske múzeum, kde sú uložené mozaiky z Justiniánovej baziliky (BRADLEY 2009 : 53-56).

5.4 Leptis Magna

Rímske mesto Leptis Magna leží 125 km východne od Tripolisu. Patrí do svetového dedičstva UNESCO a je jedným z vrcholov pozornosti pri návšteve Líbye. Väčšina archeologických miest bola viac ako tisíc rokov dobre skrytá pod saharským pieskom, a vďaka tomu sú dnes najlepšie zachované. Najlepšie pochopenie pre ich rozmiestnenie pri ich odkrývaní mali Taliani, ktorí začali s ich odkrývaním v minulom storočí (BRADLEY 2009 : 39).

Mesto bolo založené okolo roku 1100 pred naším letopočtom. Čoskoro sa stalo hlavným obchodným centrom v tejto oblasti a jedno z významných fenických miest. Od roku 146 pred Kristom patrilo Rimanom. V tomto období bolo vraj mesto s veľkolepými stavbami, obrovským trhoviskom, prepychovými domami a rozsiahlym prístavom najväčším klenotom Rímskej ríše. Do 6. storočia prekvitalo, no neskôr po častých nájazdoch Barbarov bolo silno poškodené a v 7. storočí opustené a postupne zaviate pieskom (ŽABENSKÝ 2010 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/pamiatky-a-zaujímavosti-libya-krajiny/libya-pamiatky-a-zaujímavosti/>>).

Dôležitým bodom v objavovaní Leptis Magna nastal v roku 1951 v čase získania nezávislosti, keď sa do výskumu sa mohli zapojiť aj odborníci z celého sveta. Hlavne anglickí odborníci zistili, že sa Leptis Magna dosť podobala vtedajšiemu Rímu, aj preto bolo často označované ako „africký Rím“ (ŽABENSKÝ 2010 : <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/pamiatky-a-zaujímavosti-libya-krajiny/libya-pamiatky-a-zaujímavosti/>>).

Dnes je ale odkrytá približne iba jedna tretina starobylého mesta, a dokonca rozloha rímskeho mesta vo vnútrozemí je neurčitá kvôli moderným budovám na východe mesta Al-Khums. Pôvod pomenovania Leptis je nejasný, ale Rimania mesto nazývali Magna, aby ho

odlíšili od Leptis Minor, vzdialenejšieho (dnes na pobreží Tuniska) (BRADLEY 2009 : 39).

V období 2. a 3. storočia mesto dosiahlo vrchol blahobytu, keď sa Septimius Severus stal rímskym cisárom, ktorý nešetril na zveľadovaní a rozširovaní svojho rodného mesta. Z tohto obdobia je Víťazný oblúk Septimusa Severusa, ktorý stojí na hlavnej ceste križovatky Decumanus (bežiacej od východu na západ z Alexandrie, cez Oeu, Sabrathu až po Kartágo) a Cardo Maximus, rímskeho míľnika, označujúceho určitú vzdialenosť, okolo 70 km. Oblúk bol postavený v roku 203 ako pripomenka návratu Severusa a ozdobné vyrezávané mramorové časti z neho sú uložené v Národnom múzeu v Tripolise (BRADLEY 2009 : 40).

V blízkosti pozostatkov Hadriánových kúpeľov sú ruiny svätyne Nymfeum, na uctievanie Nymfy. Z kúpeľov vybieha ulica až do prístavu, ktorá je lemovaná po oboch stranách arkádami s obrovskými stĺpmi. Ďalej nasleduje Forum Novum Severianum s bazilikou. Neďaleko sa nachádza aj ďalšie staré fórum s niekoľkými zaujímavými budovami ako kúria, bazilika a dva chrámy (BRADLEY 2009 : 42-44).

Najrozsiahlejšími stavbami sú tržnica a divadlo, postavené približne v rovnakej dobe okolo roku 9 pred Kristom. Boli postavené za éry Hannibala. Divadlo je z vápencových blokov, a napriek tomu je v lepšom stave ako divadlo v Sabrathe, ktoré je z pieskovca. Smerom na východ, pozdĺž pobrežia stojí za pohľad aj starý prístav s malým dórskeým chrámom a majákom. Ďalej od mesta sa nachádza aj takmer kompletný amfiteáter v tvare elipsy, postavený za vlády Nera (BRADLEY 2009 : 46 a n.).

5. 5 Ghadames

Ghadames je staroveké obchodné mesto na hranici s Tuniskom a Alžírskom. Dnes sú nové domy, obchody a mešity sústredené na svahu, no staré mesto a jeho unikátna blatová architektúra predstavujú práve púštne karavány a tradičný spôsob života, ktorý si pamätá už len niekoľko starých usadlíkov (BRADLEY 2009 : 62).

Ghadames je známy ako „perla púšte“, bol vytvorený na konvergencii niekoľkých karavánových ciest ako spojenie s južnou Saharou a s lukratívnymi trhmi Tripolitánie na severe. Okolo roku 19 pred našim letopočtom okupovali oázu Rímania počas ich ťaženia smerom na juh, keď sa snažili potlačiť bojové kmene z Germy, neskôr sa stala ich opevnenou základňou. Rímske ruiny pri Ras al-Ghoul (kopec) sa nachádzajú asi 7km severne od starého mesta, je tu aj múzeum (BRADLEY 2009 : 62).

Staré mesto najlepšie vystihuje históriu, kultúru a krehkú rovnováhu medzi prežitím človeka a nehostinnou púšťou. Paleolitické a neolitické artefakty, ktoré tu boli nájdené, iba dokazujú, že táto oáza bola vždy dôležitá s jej prameňmi a artézskymi studňami. Staré mesto je rozdelené na sekcie medzi 2 hlavné kmene- Wasit a Walid, veľa obyvateľov sú aj potomkami otrokov. Staré mesto je charakteristické nabielenými stenami tradičných domov a hlavného námestia, ktoré poskytuje úkryt s prístupom k vodnému systému z niky al-Qadoos, postavenej v mešite Yunis (BRADLEY 2009 : 62-64).

Za posledné obdobie tu dosť prekvitá komerčný turizmus, ktorý zahŕňa jazdu po dunách na štvorkolkách, videnie západu slnka nad dunami alebo jazdu na ťavách a koňoch po púšti s Tuaregmi. Každoročne v novembri sa tu koná aj festival hudby, tanca a kultúry Tuaregov (BRADLEY 2009 : 65 a n.).

5. 6 Benghazi

Mesto Benghazi, v minulosti nazývané aj Berenice alebo Euesperides, je druhé najväčšie mesto Líbye. Súčasne je centrom Kyrenaiky. Nachádza sa na severe na pobreží Stredozemného mora, v blízkosti zálivu Syrta. Benghazi je v súčasnosti významným ekonomickým centrom krajiny, takisto tu sídlia dôležité inštitúcie a školy, mesto bolo tak odjakživa rivalom Tripolisu. Potvrdilo sa to aj v roku 2011, keď tu vypuklo povstanie proti Muammarovi Kaddáfimu (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-benghazi.php>>).

Pôvod súčasného pomenovania je odvodený od mena ich patróna Ghaziho. Benghazi je tiež centrom ropného priemyslu, obchodu a stavebného priemyslu. Sídlia tu aj banky, sídla ropných spoločností a takisto aj prvá založená univerzita v Líbyi- Garyounisova univerzita. Nachádza sa tu aj zoologická záhrada, lunapark a niekoľko parkov (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-benghazi.php>>).

Pobrežné mesto, vtedy nazývané ako Euesperides, bolo založené v 6. storočí pred našim letopočtom. Neskôr sa vytvorilo v prístav a dostalo pomenovanie Berenice, údajne po manželke egyptského vládcu Ptolemáia III., ktorá bola z mesta Cyrene. Za čias Rímskej ríše dosiahlo mesto najväčší rozkvet a stalo sa centrom Kyrenaiky. No po príchode Arabov v roku 643 zažilo obdobie úpadku. Neskôr pod tureckou nadvládou bolo najchudobnejšie mesto v regióne a bolo aj dosť zničené. Až v roku 1930 po príchode talianskych kolonizátorov sa opäť stalo významným centrom (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-benghazi.php>>).

V súčasnosti je BENGHÁZÍ dosť moderné centrum. V centre sa nachádza malé jazero- Jazero 23.júla, je medzi prístavom a samotným mestom. Na jednom konci jazera je mestský športový komplex a na druhom je staršia časť centra, ktorej dominuje dvojité kupola bývalej katedrály. V blízkosti je zrekonštruovaný takmer 200 rokov starý turecký palác Beit Medina Takafi s otvoreným nádvorím a fontánou. Je novým centrom na ochranu tzv. mediny. Stará radnica sa nachádza oproti mešite Omara ibn-Kuttaba na námestí Slobody, pri ktorom je rozsiahly trh Souq al-Jareed. Na nábreží je možné vidieť starý maják ako minaret Maghribu, v blízkosti nedávnych vykopávok starovekého mesta (BRADLEY 2009 : 67 a n.).

5. 7 Ostatné pamiatky

Medzi ďalšie významné miesta s kultúrno-historickým potenciálom možno zaradiť: Tadrart Acacus, Apollóniu, Ptolemais, Taucheiru, Germu a Misurátu.

Tadrart Acacus je pohorie, ktoré sa nachádza na západe pri hranici s Alžírskom, v blízkosti mesta Ghat. Tadrart Acacus je veľmi významné miesto z archeologického hľadiska, nachádza sa tu množstvo starých jaskynných malieb a kresieb v rôznych motívoch, vek niektorých sa datuje až do obdobia 12 000 rokov pred našim letopočtom. Toto miesto patrí do svetového dedičstva UNESCO (BRADLEY 2009 : 88 a n.).

Mesto Apollónia bolo založené už v 7.storočí pred našim letopočtom, rozprestieralo sa v širokej zátok a bolo označované ako prístav mesta Cyrene, od ktorého je vzdialené asi 15 km. V helenistickom období bolo súčasťou Pentapolisu- päťice silných miest Kyrenaiky. Názov mesta je odvodený od boha Apolóna, v súčasnosti sa mesto nazýva Susah (Marsa Sousa). Možno tu obdivovať podobné budovy ako v meste Cyrene- divadlo, kúpele a 5 zachovaných bazilik (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 49-54).

Mesto Ptolemais je rovnako ako Apollónia prístavné mesto, ktoré bolo rovnako súčasťou Pentapolisu v Kyrenaike. Za svoje pomenovanie vďaka Ptolemaiovi II., dnes sa nazýva Tolmeita a leží asi 100 km od BENGHÁZÍ. K pamiatkam, ktoré tu možno obdivovať, patrí sieť podzemných galérií, čo boli vlastne otvorené rezervoáre na zbieranie vody. Ďalej kúpele na Via Portica, ostatky chrámu, ktorý bol zasvätený trojici bohov, Via Portica a mnohé iné (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 59-64).

Mesto Taucheira bolo súčasťou Pentapolisu v Kyrenaike. Za vlády Ptolemaiovcov dosiahlo najväčší rozkvet. Za vlády Ptolemaiovcov prijalo mesto meno Arsinoe podľa

manželky Ptolemaia II., na krátku dobu sa premenovalo aj na Kleopatris podľa dcéry Kleopatry VII. a Marca Antónia, dnes je mesto známe pod názvom Tobra. Obdivovať tu možno mozaiky, palestru, pohrebiská, zvyšky gymnázia a mnohé ďalšie (SMOLÁRIKOVÁ 2006 : 67-70).

Germa je významná archeologická oblasť národu Garamantov, ležiaca 150 km od mesta Sebha v regióne Fezzán, bola ich hlavným mestom. V staroveku bola známa pod názvom Garama. Sú tu významné zrúcaniny murovaného mesta Garama, ktoré sa datuje od asi 1. storočia nášho letopočtu, nachádzajú sa pozostatky zaujímavých blatových domov (BRADLEY 2009 : 85 a n.).

Mesto Misuráta, často uvádzané aj ako Misr, je tretie najväčšie mesto Líbye. Leží 220 km na východ od Tripolisu. Dnes je to moderné mesto s krásnymi plážami. Mesto slúžilo už v 10. storočí pred našim letopočtom ako významné hospodárske a obchodné centrum Feničanov. No podľa najnovších výskumov sa o vznik mesta v súčasnej podobe asi najviac zaslúžili Rimania, nachádzajú sa tu zvyšky rímskych budov a chrámov (CYRIX 2011 : <<http://www.libya.sk/mesto-misurata.php>>).

ZÁVER

Napriek tomu, že o kultúrno-historických pamiatkach v cestovnom ruchu Líbye by sa dalo určite ešte oveľa viac napísať, je práca aspoň malým „obrazom“ kultúrno-historického potenciálu krajiny.

Práca sa zaoberá predovšetkým kultúrno-historickými pamiatkami v cestovnom ruchu Líbye, čo bolo aj jej hlavným cieľom. Ďalej rozoberá podrobnejšie aj charakteristiku krajiny, ktorú je nutné spomenúť, keď hovorím resp. píšem o problematike kultúrno-historického potenciálu danej krajiny.

Charakteristika krajiny je riešená popisom geografie, histórie a jej súčasného stavu. Súčasný stav krajiny má nemalú mieru na cestovnom ruchu, zvlášť v Líbyi. Rovnako tak je spomenutý v práci aj samotný cestovný ruch a jeho súčasný stav v krajine, a takisto aj kultúrno-historický potenciál pre cestovný ruch.

Problematika kultúrno-historického potenciálu je úzko spätá práve s históriou krajiny. O histórii krajiny by sa dalo písať v ešte oveľa širších súvislostiach ako sú uvedené v práci, no keďže ide predovšetkým o kultúrno-historické pamiatky, nie je taká rozsiahla.

Vznik kultúrno-historických pamiatok bol podmienený práve v staroveku- antike. Z tohto obdobia sa v Líbyi zachovalo množstvo pamiatok, ktoré opisujem v práci a zároveň sú veľmi veľkým prínosom pre cestovný ruch Líbye. Preto som z môjho pohľadu vybrala tie najrozsiahlejšie a najzaujímavejšie z viacerých hľadísk, aj keď mnohí s mojim výberom nemusia súhlasiť.

Vybrala som mestá ako Tripolis, ktorý má významnú úlohu v procese formovania turizmu, nielen preto, že je hlavným mestom, ale je rovnako aj prístavom a centrom s mnohými zaujímavými kultúrno-historickými pamiatkami.

Ďalej som nemohla nespomenúť starobylé antické mestá ako sú Cyrene, Sabratha a Leptis Magna, ktoré oplývajú hojným množstvom archeologicky a architektonicky významných pamiatok.

A rovnako uvádzam aj mesto Ghadames, ktoré je zaujímavé z pohľadu inej kultúry ako antickej, a to berberskej. Napokon som pripojila ešte mesto Bengahzí, ktoré napriek tomu, že je v súčasnosti najviac moderným centrom v Líbyi, má čo povedať aj z historického hľadiska. Pripojila som tiež pamiatky, o ktorých sa nepíše až v takých širokých súvislostiach ako u predchádzajúcich, ale sú prinajmenšom rovnako dôležité.

Cestovný ruch v súčasnej dobe v Líbyi stagnuje, čo je len na škodu krajiny, keďže

množstvo pamiatok sú významné archeologické a architektonické skvosty lákavé pre turistov z celého sveta. Je to práve kvôli neustále pretrvávajúcim bojom o moc v krajine po skončení vlády Muammara Kaddáfího, ale aj kvôli nedostatočnému venovaniu sa tejto oblasti práve za vlády Muammara Kaddáfího.

Muammar Kaddáfí sa zaujímal predovšetkým o ropné bohatstvo krajiny, z ktorého mal samozrejme najväčší úžitok, aj keď prejavil ako taký záujem aj o turizmus a jeho rozvinutie, čo spomínam aj v práci. Možno sa však len domnievať, či to bol skutočný záujem alebo nejaký premyslený ťah jeho vládnutia, keď potom v roku 2011 dovolil bombardovaním krajiny zničiť pamiatky, ktoré tu stáli mnoho rokov.

Je zaujímavé, že susediace krajiny ako sú Egypt a Tunisko majú výborne rozvinutý prímorský cestovný ruch. Naproti tomu, Líbya skoro vôbec, aj napriek tomu, že čo sa týka krásnych pláží sú na tom rovnako.

Možno len očakávať, že po ustálení krajiny a zriadení politického systému, ktorí bude vyhovovať väčšej väčšine obyvateľstva, sa situácia upokojí natoľko, že sa Líbya stane vyhľadávanou destináciou cestovného ruchu z pohľadu turistu, a nie jednou z najnebezpečnejších zemí na svete. Predpoklady na to určite má.

Po získaní dostupných informácií, čo nebolo práve jednoduché a po ich študovaní som prenikla až k poznaniu, že Líbya je fascinujúca krajina všeobecne. Či už hovorím o kultúrnych pamiatkach, ktoré pripomínajú pamiatky Ríma alebo Atén, ktoré sú ročne navštevované miliónmi turistov a v Líbyi by mohli byť tiež, alebo hovorím o nádherných prírodných podmienkach, ktoré táto krajina poskytuje- od stredomorských pláží až po saharské duny.

Je pravdou, že môj prístup k danej problematike je len jeden z mnohých, no isto mi dá každý po prečítaní práce za pravdu aspoň v jednom, a to, že Líbya ako krajina má obrovský kultúrno-historický potenciál s vidinou do budúcnosti.

Takisto práca má aj možnosti ďalšieho rozvoja, čo sa týka danej problematiky. Jednou z možností by mohol byť priamy výskum v oblastiach, ktoré úzko súvisia s problematikou a taktiež by mohol priniesť ešte väčší prínos, čo sa týka poznatkov o kultúrno-historických pamiatkach vo vybraných lokalitách, pretože mnohé z nich ako spomínam v práci sú neodkryté, alebo naopak zdevastované po bombardovaní v roku 2011.

LITERATÚRA A PRAMENE

- BLAŽEJ, J. *Libya chce zarábať na cestovnom ruchu* [online]. 2005 [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.relax.etrend.sk/relax-cestovanie/libya-chce-zarabat-na-cestovnom-ruchu.html>>.
- BRADLEY, CH. *Libya* : Berlitz pocket guide. 2. vyd. Singapur : Berlitz Publishing, 2009. 144 s. ISBN 978-981-268-703-6.
- BR OSN schválili bezletovú zónu nad Líbyou [online]. 2011 [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.aktuality.sk/clanok/184088/br-osn-schvalili-bezletovu-zonu-nad-libyou/>>.
- CYRIX. *Libya* [online]. 2011 [cit. 2012-02-10]. Dostupné na internete: <<http://www.libya.sk/>>.
- DANKOVIČOVÁ, I. a kol. *Libye*. Praha : Pressfoto, 1980. 144 s.
- GÚČIK, M. *Základy cestovného ruchu*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela. Ekonomická fakulta, 2000. 152 s. ISBN 80-8055-355-6.
- HAIMZADEH, P. *V srdci Kaddáfího Libye*. Brno : Jota, 2011. 158 s. ISBN 978-80-7217-911-4.
- HAVLÍK, J. – KETTNER, J. – PROVAZNÍK, D. *Afrika*. Praha : Statní nakladatelství politické literatury, 1962. 456 s.
- HRBEK, I. a kol. *Dějiny Afriky II*. Praha : Svoboda, 1966. 641 s.
- Islamic Tourism & Ancient Mosques In Libya* [online]. b.r. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.temehu.com/islamic-tourism-and-mosques.htm#topofallpages>>.
- Kaddáfí hrozí EÚ zastavením spolupráce v oblasti ilegálnej migrácie* [online]. 2011. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete: <<http://www.aktuality.sk/clanok/182591/kaddafi-hrozi-eu-zastavenim-spoluprace-v-oblasti-ilegalnej-migracie/>>.
- KUBUŠ, T. *Východná Líbya je polo autonómny regionom* [online]. 2012. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/vychodna-libya-je-polo-autonomnym-regionom/>>.
- KUČÍREK, T. *Libya – Geografia* [online]. 2010. [cit. 2011-12-28]. Dostupné na internete: <<http://www.blizkyvychod.eu/category/krajiny/libya/geografia-libya-krajiny/>>.
- Kultúrno-poznávací cestovný ruch* [online]. b.r. [cit. 2012-04-16]. Dostupné na internete: <<http://www.infoweby.sk/cestovanie/cestovny-ruch/126-kulturno-poznavaci>>.
- Libya* [online]. b.r. [cit. 2011-12-28]. Dostupné na internete:

<<http://cestovanie.aktuality.sk/clanok/358/libya/>>.

Libya [online]. b.r. [cit. 2012-02-10]. Dostupné na internete:

<<http://www.etn.sk/domains/libya/>>.

Libya: Kaddáfího živé štíty [online]. 2011. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na internete:

<<http://www.aktuality.sk/clanok/184161/libya-kaddafiho-zive-stity/>>.

MITTAŠ, M. *Cestovanie na koniec sveta alebo najodľahlejšie miesta na Zemi* [online].

2010. [cit. 2011-12-29]. Dostupné na internete:

<<http://cestovanie.aktuality.sk/clanok/2891/cestovanie-na-koniec-sveta-alebo-najodlahlejsie-miesta-na-zemi/>>.

MINISTERSTVO zahraničných vecí Slovenskej Republiky. *Libya* [online]. b.r. [cit. 2011-12-29]. Dostupné na internete:

<[http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/\(vw_ByID\)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_DD6F67735A1B6F80C12576350033486B_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&MENU=staty_sveta_staty_podla_abecedy&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/karta_statov.nsf/(vw_ByID)/ID_87297CF17E43F9BFC125707A0041A558#bookZaklInfo)>.

PAMIATKOVÝ ÚRAD Slovenskej republiky. *Príručka pre vlastníka pamiatky* [online].

2010. [cit. 2012-04-05]. Dostupné na internete:

<<http://www.pamiatky.sk/pamiatky/ochrana-pamiatkoveho-fondu/prirucka-pre-vlastnika-pamiatky/>>.

Región a cestovný ruch [online]. b.r. [cit. 2012-04-16]. Dostupné na internete:

<<http://www.infoweby.sk/cestovanie/cestovny-ruch/138-region>>.

SMOLÁRIKOVÁ, K. *Antická Libye*. Brandýs nad Labem : Foto-grafika, 2006. 127 s. ISBN 80-7308-121-0.

SNIŠČÁK, V. a kol. *Služby a cestovný ruch*. Bratislava : Ekonóm, 1997. 309 s. ISBN 80-225-0873-X.

VARGOVÁ, J. *Takto umieral Muammar Kaddáfí* [online]. 2011. [cit. 2012-03-24].

Dostupné na internete: <<http://www.aktuality.sk/clanok/195752/foto-takto-umieral-muammar-kaddafi/>>.

V Libyi hrozí občianska vojna, tvrdí Kaddáfího syn [online]. 2011. [cit. 2012-03-24].

Dostupné na internete: <<http://www.aktuality.sk/clanok/182605/video-v-libyi-hrozi-obcianska-vojna-tvrdi-kaddafiho-syn/>>.

Znepriatelené libyjské mestá bojujú medzi sebou [online]. 2012. [cit. 2012-04-09].

Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/6326028/znepriatelene-libyjske-mesta-bojuju-medzi-sebou.html>>.

ŽABENSKÝ, M. *Libya – Pamiatky a zaujímavosti* [online]. 2010. [cit. 2012-03-10].
Dostupné na internete: <<http://www.blizkyvychod.eu/krajiny/libya/pamiatky-a-zaujímavosti-libya-krajiny/libya-pamiatky-a-zaujímavosti/>>.

